

Slaven Bertoša, *Fragmenti buzetske prošlosti u srednjem i novom vijeku*, Srednja Europa d. o. o. – Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Državni arhiv u Pazinu – Grad Buzet, Zagreb – Pula – Pazin – Buzet, 2018., 464. str. ISBN: 978-953-7963-78-1.

Nakon niza istaknutih monografskih pristupa obradi pojedinih istarskih područja i krajeva, Slaven Bertoša u svojoj posljednjoj knjizi okrenuo se prostoru sjeverne Istre, odnosno području Buzeštine. Imajući na umu da je ovaj prostor gotovo na jedinstven način obrađen raznolikim pristupima u sintetskoj obradi pojedinih mikrolokaliteta od niza plodnih autora, knjiga Slavena Bertoše dolazi kao svojevrsan završni sintetski korak u obradi Buzeštine, sa svim potrebnim znanstvenim aparatom i historografskom metodologijom koja silinu podataka tog kraja sabire, obrađuje i prezentira na jednom mjestu, pritom se ističući zasebnim izvornim doprinosima izrađenim na temelju autorovih kontinuiranih, sustavnih istraživanja arhivskih vrela u raznoraznim arhivima, u prvom redu onom venecijanskom.

Knjiga se sastoji od dva glavna dijela. Prvi nosi naslov „Iz prošlosti Buzeštine“, a u njemu autor pažnju posvećuje jednom po jednom kutku Buzetskog kraja. Najprije donosi podatke o Črnom i Belom Gradu, dvama znamenitim utvrdama smještenima jugoistočno od Roča, baveći se njihovim položajem, podrijetlom njihovih imena te povijesnim zanimljivostima vezanima uz njih. Nakon toga slijedi poglavlje o naselju Vrh i vrhuvskom kraju, ponovno s iscrpnim zemljopisnim i općim povijesnim podacima, detaljnijim osvrtom na mjesne crkve te, ono što treba posebno istaknuti, specifičnim povijesnim informacijama temeljenim na arhivskim vrelima: mletačkim izvješćima i matičnim knjigama. Sovinjak i njegova okolica predmet su trećeg poglavlja i sada već metodološki ujednačeno slijede standardni opis geografskog smještaja, povijesni podaci, detaljnije napomene o crkvama u ovom kraju i osvrt na podatke u izvješćima mletačkih kapetana, međutim s važnim dopunama iznimno za ovaj kraj – detaljnim osvrtom na rudnik Minjeru te opsežne izvode iz mletačkih katastika (registara) istarskih šuma koji se tiču ovog kraja. Račicama se autor bavi u sljedećem poglavlju ponovno opisujući geografska obilježja naselja, nudeći brojne povijesne podatke, osvrćući se na sakralne objekte, ukazujući na spomene u mletačkim izvješćima i njegovu važnost u Uskočkom ratu te upućujući na dodatnu arhivsku

građu o području. Peto je poglavlje ovog dijela posvećeno selu Prapoće s ponuđenim geografskim opisom i povijesnim podacima, uz dodatni osvrt na spomene u Rašporskom urbaru. Poglavlje o Vodicama autor započinje nešto iscrpnijim osvrtom na obližnje pećine i uz njih vezanu najstariju povijest naseljenosti ovog kraja, a zatim povijesne podatke donosi preko obrade urbara, različitih drugih arhivskih vrela koji donose podatke o ratnim pustošenjima te osvrtom na nesretne diferencije, nepodijeljena zemljišta uz mletačko-austrijsku granicu koja su bila predmet stalnih sporova i trvenja između podanika s obiju strana granice, da bi poglavlje završio osvrtom na zanimljivosti iz nešto mlađe povijesti (19. i 20. st.). Poglavlje posvećeno Munama jedno je od najopširnijih, a nakon uvodnog osvrta na područje selā Vele i Male Mune, autor donosi pregled novovjekovne povijesti kraja, detaljnije se zadržavajući na urbarima kao vrelima za tu povijest te podacima o Munskom gradu (neočuvanom kaštelu ponad sela) i matičnim knjigama grada Pule, iz kojih crpi podatke o Muncima u novom vijeku. Matične knjige grada Pule autorova su specijalnost i ne čudi da je jedno poglavlje posvećeno obradi prošlosti Bužeštine na temelju rečenih arhivskih izvora sintetski nudeći pregled tih podataka s dodatnim prilogom na kraju u kojemu se donosi cjelovit popis doseljenika iz Buzeta i s Bužeštine u Pulu. Na to se poglavlje skladno nadovezuje ono naslovljeno „Neka obilježja matičnih knjiga Grada Pule s osvrtom na prezimena sjeverne Istre (XVII.–XIX. stoljeće)“ koji donosi iscrpan popis prezimena naznačenih u naslovu te deskriptivnu analizu njihova pojavljivanja u izvorima s prenošenjem izvornog teksta u bilješkama. U sljedećem poglavlju autor se bavi graničnim oznakama koje su dugo bile zapostavljen materijalni ostatak prošlih razdoblja, a koje imaju visoku povijesnu i kulturnu vrijednost, dajući jasan opći uvod o mletačko-austrijskoj granici i diferencijama te onda redom obrađujući pojedine lokacije i njihove kamene međaše. „Mletački inženjer Pietro di Santa Colomba i njegov opis strateške važnosti Buzeta, Draguča, Huma i Roča (1646.)“ predmet je autorova bavljenja u sljedećem poglavlju, pri čemu ga autor povijesno kontekstualizira, kratko analizira i donosi prijepis arhivskog izvornika. Izvješće pak rašporskog kapetana Alvisea Foscarija iz 1792. na isti je način obrađeno u sljedećem poglavlju: dan je kontekst, analiza i prijepis arhivskog izvornika tog dokumenta. Po istome modelu autor je prezentirao i analizirao u sljedećem poglavlju arhivski dokument o zamolbi za obnovom palače rašporskog kapetana u Buzetu. Arhivski su dokumenti predmet i sljedećeg poglavlja, a vezani su uz izvješće, odnosno dva izvješća o žitu za bužetski fontik (skladište žita) iz 1794. godine, gdje autor ponovno uz analizu donosi i kompletan prijepis obaju dokumenata na kraju poglavlja. Dokument u kojemu se govori o izvanrednim troškovima rašporskog kapetana iz 1794. godine autor obrađuje u narednom poglavlju istom metodologijom rada. U posljednjem poglavlju ovog dijela autor se pak detaljnije posvećuje rukopisu posljednjeg rašporskog valputa Jurja Furlanića koji govori o Buzetu i Bužeštini, kontekstualizirajući ga, prenoseći njegov sadržaj, ocjenjujući njegovu vrijednost i naposljetku donoseći cjelokupan prijepis rukopisa.

Drugi dio knjige nosi naslov „Pisci, istraživači i zantiželjnici o Bužeštini“ i njegov sadržaj nije posve uobičajena praksa u monografijama, međutim u kontekstu ove knjige vrlo je pogođen i adekvatan. Naime autor se odlučio u drugom dijelu knjige na jednom mjestu okupiti sve svoje osvrte, recenzije, prikaze i predstavljanja enormno bogate recentne literature o Buzetu i Bužeštini, što s jedne strane nudi čitatelju instantan, jednostavan i posve sintetički pregled te silne objavljene građe, a s druge govori o autorovoj posvećenosti i angažmanu u poticanju njihove produkcije. Autor tako donosi iscrpan pregled ni manje ni više nego čak 25 različitih tiskovina o ovom području i jednog znanstvenog skupa. Tako donosi preglede autorskih monografskih obrada pojedinih sela i naselja: *Račja Vas* Antona Medice (2004.), *Prapoće: o zavičajju Vladimira Šverka* (2004.), *Sveti Martin na Bužeštini tijekom šest stoljeća* Ede Merlića (2006.), *Rašpor: zbivanja na istarskom krasu od pojave Rašpora pa do kraja drugog tisuljeća* (2007.) i *Podrašpor: tri stoljeća rašporskog sela 1700.-2000.* (2007.) Silvana Božića te *Minjera: pregled rudarske i prerađivačke djelatnosti podno Sovinjaka* Matije Nežića (2015.), a tu je i zbornik posvećen mikrolokalitetu *Mlunska Visoravan*, koji je uredio Božo Jakovljević (2004.). Predmet su autorova prikaza i sintetički prikazi koji obuhvaćaju veći prostor na Bužeštini kao što su knjige *Na zapadnim i južnim obroncima Bužeštine* Bože Jakovljevića (2005.), *Iz prošlosti hrvatskog školstva u Istri* ponovno neumornog Bože Jakovljevića (2006.), *Bogate i ugledne obitelji u prošlosti Bužeštine* Danila Cerovca (2006.), *Bužeština kroz povijest* Ede Merlića (2008.), *Stanovništvo i migracije iz sjeverne Istre – Bužeštine* ponovno Ede Merlića (2011.) i *Život na sjeveru* Gordane Čalić Šverko (2016.). Autor nije zanemario ni respektabilna arhivska izdanja osvrnuvši se tako na knjige *Glagoljski zapisi u knjizi krštenih, vjenčanih i umrlih iz Huma* priređivača Dražena Vlahova (2003.), *Glagoljski rukopis iz Roča: iz knjige crkve i bratovštine Sv. Bartolomeja (1523.-1611.)* ponovno Dražena Vlahova kao priređivača (2006.) te *Ignazio Caetano De Buset. Visita spirituale del 1788 in Istria – Ignacije Kajetan Buzetski. Duhovna vizitacija iz 1788. godine* priređivača Elvisa Orbanića. Autor se s posebnom pažnjom posvećuje i svim periodičkim publikacijama, a u kojima i sam redovno objavljuje, pa tako donosi iscrpne prikaze čak pet svezaka *Zbornika Općine Lanišće* (knjiga 2., 2004.; knjiga 3., 2006.; knjiga 4., 2008.; knjiga 5., 2010.; knjiga 6., 2012.), četiriju svezaka *Buzetskog zbornika* (knjiga 31., 2005.; knjiga 32. – bibliografija, 2005.; knjiga 33., 2006.; knjiga 40., 2013.), a uspio se osvrnuti i na jedan znanstveni skup: 44. *Buzetske dane* (2013.).

Knjiga *Fragmenti buzetske prošlosti u srednjem i novom vijeku* Slavena Bertoše nesumnjivo je izuzetan doprinos istraživanju prošlosti Buzeta i Bužeštine. Imamo li na umu autorova ranija nastojanja u sličnim monografskim pristupima pojedinim dijelovima istarskog poluotoka te također imajući u vidu ostala plodna nastojanja drugih autora, a čija je koncentracija upravo na Bužeštini gotovo nevjerovatna i posve impresivna, tada knjiga Slavena Bertoše dolazi ne samo kao nastavak minucioznog istraživanja Istre lokalitet po lokalitet već i sintetska kruna istraživanja Buzeta i Bužeštine. Posljednja tvrdnja posebno se ogleda u

činjenici da je autor, uza sva vlastita arhivska istraživanja i originalne doprinose povijesti ovog područja, nakon glavnih dijelova knjige donio trenutno možda i ultimativan popis cjelokupne postojeće literature o području koje obrađuje, s obzirom na to da ju je maksimalno temeljito konzultirao i koristio. Uz popis literature, naravno, autor iscrpno i precizno navodi i sve korištene arhivske fondove i vrela te popis kazivača, što je osobito pohvalno, s obzirom na to da se u historiografskim znanostima kazivači prečesto zaobilaze.

U tom smislu može se reći da je autor na elokventan, iscrpan i temeljit način prezentirao i vlastitim istraživanjima dopunio povijest Buzeta i Bužeštine. Osim spomenutih popisa literature, knjiga sadrži temeljitu znanstvenu aparaturu koja u brojkama glasi: 606 bilješki, sažetak knjige na 3 jezika (hrvatski, talijanski i engleski) te 3 indeksa (mjesto, imena te stvari i pojmova). Treba istaknuti da posebno ti zadnji indeksi čine knjigu dodatno preglednom i praktičnom za korištenje. Knjiga je još obogaćena autorovim predgovorom te bilješkom o samom autoru.

Posebnu pažnju treba svrnuti na autorov drugi dio knjige, koji, iako posjeduje stručni karakter (jer je riječ o sabranim prikazima i recenzijama), ima izuzetnu vrijednost. Naime upravo taj dio na jednom mjestu pruža svakom čitatelju iznimno preglednu, jasnu i instantnu informaciju o najznačajnijim izdanjima za područje Buzeta i Bužeštine. Tako da knjiga, osim obrade pojedinih lokaliteta u svome prvome dijelu, nudi impresivan pregled literature o tim lokalitetima te će knjiga Slavena Bertoše nesumnjivo biti polazna točka svakome autoru koji bude istraživao ovaj kraj bilo analitički, posvećujući se pojedinom mikrolokalitetu, ili sintetički, u nekim obimnijim monografskim sintezama ovog iznimnog prostora sjeverne Istre.

Igor Eterović